

EXCURSIE SCHELLENWERK GROEP FRIESLAND NAAR BRETAGNE

door

Thijs W. de Boer & Erick Staal

Van 5 tot 12 mei 1994 maakten leden van de Schelpenwerkgroep Friesland een excursie naar Bretagne. Na een nachtelijke reis van 13 uur met veel regen, kwamen de zes deelnemers (R. Brouwer, B. Gras, E. Staal, P. Ferwerda, J. de Boer en T. de Boer) in de ochtend van 6 mei aan op de "Camping du Chatelet" te St. Cast. Aangezien het nog steeds flink regende, hadden we weinig zin om onze tenten op te zetten (we zijn mooi-weer-kampeerders!) Ons verstand was echter nog niet verregend en zo zaten we een half uurtje later met z'n zessen om de tafel in een grote caravan, die we voor een gering extra bedrag konden huren.

Camping du Chatelet is bijzonder fraai gelegen op de heuvels aan de westrand van St. Cast (Fig. 1). Vanuit de caravan hadden we uitzicht op de Baie de la Frenaye, met langs de noordwestoever het Fort de la Latte. In de baai bevinden zich enkele velden met palenrijen, waaraan mossels worden gekweekt. Op de hellingen van de heuvels langs zee bloeide een bonte verscheidenheid aan planten en ook waren er veel vogels te zien en te horen in dit gebied.

Fig. 1 geeft een overzicht van het gebied met de door ons bezochte stranden. Aan het slot van dit verhaal bevindt zich een volledige soortenlijst.

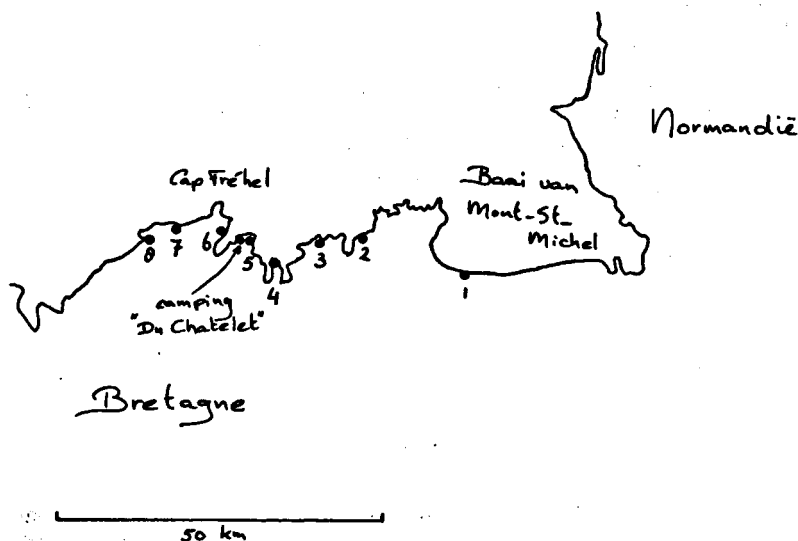

Fig 1. Overzicht van het gebied met de bezochte stranden.

1. Hirel

Hirel is een klein plaatsje, gelegen aan de Baai van Mont St. Michel. Direkt noordelijk van de kustweg ligt een smalle dijk met daarachter een kwelder-achtig gebied. Hierachter liggen de verschillende oude (storm)vloedlijnen en de, ten tijde van ons bezoek, uitgestrekte gruisbanken. Het strandgebied is sinds het laatste bezoek van Erick Staal in 1986 een stuk kleiner geworden. De kwelder is opgeruimd tot aan het natte wadgedeelte en de variatie in materiaalgrootte en soorten is afgenomen (dit laatste kan uiteraard een momentopname zijn).

Opvallend zijn de bruinroze schelpen van *Velutina velutina*, die hier algemeen te vinden is. Ook troffen we hier een aantal schelpen van *Haminoea navicula* aan; meestal beschadigd maar ook enkele grote, gave schelpen. Een andere soort die veel in dit gruis is te vinden is het schepje *Philine aperta*. Ook hiervan weer grote exemplaren. Behalve van *Modiolus barbatus*, lagen hier ook kleppen van *Modiolus adriaticus*. De vaak rode streeppatronen op de schelp maken herkenning op het eerste gezicht niet moeilijk. Een andere opvallende tweekleppige hier is de bonte mantel *Chlamys varia*, waarvan een aantal doubletten werd verzameld.

In grof gruis van deze vindplaats troffen we diverse schelpen van *Gibbula tumidus* aan, alsmede *Lacuna crassior*, *Raphitoma purpurea*, *Raphitoma linearis* en *Ovatella myosotis*.

In het fijnere gruis zaten o.m. 3 topfragmenten van wat volgens ons *Akera bullata* is.

2. St. Malo - Plage du Sillon

Direkt langs de oude stadsmuur ligt de Plage du Sillon. Hierover kunnen we kort zijn: ten tijde van ons bezoek was er, ondanks laag water, nauwelijks een schelp te vinden.

3. St. Lunaire

Hier bezochten we het strand langs de boulevard. Ook hier was het tij gunstig, maar de vondsten stelden ook hier niet veel voor: geen schelpen in de vloedlijn, nauwelijks in de eblijn en geen gruisbanken.

4. St. Jacut de la Mer (Fig. 2)

Dit door velen de hemel ingeprezen verzamelgebied heeft ook ons vele bijzondere vondsten opgeleverd. Toch moet je wel weten waar te zoeken. Tijdens en na het zoeken merkten we dat het gebied grofweg in drieën te delen is en zo zal het dan ook behandeld worden. We onderscheiden de volgende gebieden:

- A. Plage de Rougeret (het strand aan de noordzijde van de landtong)
- B. de droogvallende wadvlakte tussen het Plage en het Ile des Hebihens
- C. het zuidstrand van het Ile des Hebihens.

De belangrijkste reden om deze indeling te maken ligt in het feit dat in alle drie de gebieden gruis werd verzameld dat steeds behoorlijk anders van samenstelling was. En dat alles in een gebied van nog geen drie km doorsnee.

A. Plage de Rougeret.

Hier werden voornamelijk de soorten aangetroffen zoals door Van der Linden (1985) genoemd. Aangevuld met doubletten en losse kleppen van *Angulus squalidus*, enkele juveniele beschadigde zeeoren *Haliotis tuberculata* en enkele verse en minder verse kleppen van *Capsella variegata*.

B. De wadvlakte.

Hier werden vele grotere soorten gevonden die op de Plage de Rougeret praktisch afwezig waren, zoals losse kleppen van *Gari depressa* en verse kleppen van *Lutraria magna*. Rinse en Thijs vonden hier bovendien elk een doublet *Mactra glauca*, telkens bijna helemaal begraven in het zand (losse kleppen van deze soort werden door iedereen vrij algemeen gevonden). Tevens vond Rinse hier nog een fraai zeeoor *Haliotis tuberculata* van meer dan 10 cm en Jeppe vond een knots van een levende wulk *Buccinum undatum*. Het gruis in dit gebied was bijzonder van samenstelling, daar het voor een groot deel uit klepjes van lichte tweekleppigen bestond (o.a. *Thyasira flexuosa* en *Loripes lacteus*). De meest bijzondere vondsten waren hier losse klepjes van *Abra prismatica*, samen met enkele Leptonachtigen, waaronder *Lepton squamosum* (enkele klepjes) en *Epilepton clarkiae* (meerdere doubletten en kleppen).

C. Het zuidstrand van het Ile des Hebihens.

Hier werden witte boormossels uitgegraven en tevens werd naarstig gespeurd naar zijn grote neef *Pholas dactylus*. Deze kon echter vanwege het onvoldoende lage tij slechts als (fraaie) losse klep worden verzameld (zie: Van der Linden, 1982). Andere mooie vondsten hier waren o.a. doubletten *Acanthocardia echinata*. Thijs vond hier een zeer vers doublet van *Modiolus adriaticus*. In het gruis waren vele kleinere soorten goed vertegenwoordigd: o.a. *Noemiamea dolioliformis*, *Evalea* sp. en *Skeneopsis planorbis*. Verder viel op dat de verse *Bittium reticulatum* die hier verzameld werden roder van kleur waren dan op het Plage de Rougeret (voedsel?). Ook waren hier verse exemplaren te vinden van *Rissoa guerini*. Deze fraaie soort werd nauwelijks aangetroffen in het gruis van Plage de Rougeret.

Wanneer je zo naar de verschillen hier en daar kijkt, loont het de moeite om op alle plekjes waar je gruis aantreft dit ook te verzamelen (we hadden een bestelwagen!!). Bedenk wel dat zelfs St. Jacut tegen zou kunnen vallen wanneer alles tegenzit. Wij echter waren zeer tevreden en je kunt zo langzamerhand wel stellen dat St. Jacut onder de Nederlandse verzamelaars de reputatie begint te krijgen van een soort Noordatlantisch mini-Sanibel. Voor ons was het in elk geval een zeer geslaagd bezoek.

5a. St. Cast - Plage de Pen Guen

Dit strand van ca. 1 km lengte ligt direkt zuidelijk van de Grande Plage de St. Cast. Ten tijde van onze bezoeken aan dit strand troffen we een dun vloedlijntje aan met in de bovenste tien centimeter o.m. vele kleppen *Thyasira flexuosa*, kleppen en doubletten van *Thracia phaseolina* en exemplaren van *Philine aperta*. Op het lager gelegen strandgedeelte lag een fraai doublet *Acanthocardia tuberculata*.

5b. St. Cast - Grande Plage de St. Cast

Ons eerste bezoek aan dit strand vond plaats op 6 mei, de dag waarop we rond 9.30 uur op de camping aangekomen waren. Eigenlijk hadden we, na een bezoekje aan een strandje vlak bij de camping, niet de bedoeling om na het avondeten nog op pad te gaan, maar toen Jeppe na een bezoek aan het stadje over het strand was teruggewandeld en daarbij vele fraaie kleppen *Pecten maximus* verzamelde, werd besloten de vermoeide ledematen toch maar weer in beweging te zetten. En niet zonder succes! Het zuidelijk gedeelte van dit strand bestond uit een zeer rijk gevulde vloedlijn en daar niet voor onder doende gruisbanken. Het lag er vol met doubletten *Glycymeris glycymeris*, *Venerupis aurea*, *Venerupis rhomboides* en *Venerupis senegalensis*. Ook werden doubletten van *Chlamys varia* en *Lutraria lutraria* aangetroffen, alsmede losse kleppen van o.m. *Pandora inaequalis*, *Arcopagia crassa*, *Tellina incarnata*, *Clausinella fasciata* en *Pecten maximus*. Van de gastropoden vonden we er o.m. *Calliostoma zizyphinum* (fraai gekleurde exemplaren), *Gibbula magus*, grote *Ocenebra erinaceus* en *Nassarius reticulatus*. Later in de week hebben we nog enkele malen dit strandgedeelte bezocht, maar toen lag er aanmerkelijk minder.

Op 11 mei was er op dit strandgedeelte een dunne vloedlijn aanwezig met daarin o.m. doubletten *Nucula turgida* en *Venus ovata*. Heel leuk was ook de vondst hier van een verse, gave klep van *Lepton squamosum* in die vloedlijn, een soort die direkt herkenbaar is aan de haast vierkante vorm. Met het zakken van het water verlegden we ons zoekterrein naar het noordelijk gedeelte van de Grande Plage, aangezien hier enkele dagen eerder enkele leuke vondsten waren gedaan (o.m. levende *Haminoea navicula*). Ook nu leverden de hier blootkomende gruisbanken een flinke hoeveelheid leuke schelpen op. Zo raapte Jeppe hier de eerste (beschadigde) schelp van *Calliostoma granulatatum* op en vroeg of dit ook "iets bijzonders" was. Luttele seconden later zigzagden zes gebogen figuren langdurig over de vindplaats en niet zonder succes: onder het uitroepen van diverse kreten werden maar liefst TIEN schelpen van deze bijzondere soort opgeraapt op dit stukje strand; het merendeel geheel gaaf!

Van zijn familielid *Calliostoma zizyphinum* lagen ook hier grote, mooi gekleurde exemplaren, alsmede enkele heel lichtgekleurde schelpen. Vermeldenswaard is ook dat we hier een levende *Velutina velutina* en (weer) *Haminoea navicula* aantroffen.

Lager op het strand werden door Erick twee levende *Nucula* sp. aangetroffen, samen met een juveniel doublet *Modiolus barbatus*. Het gruis van dit strand leverde ook een aantal niet-alledaagse soorten op.

6. St. Gêran

Dit strandje, gelegen tegenover onze camping aan de Baie de la Frenaye, leverde niets op. Wel kropen hier op de rotsen grote exemplaren van *Littorina cf. nigrolineata* rond. De schelpen zijn hier echter geheel geel en hebben geen zwarte kleurbandjes.

7. Sables d' Or

Dit strand ligt juist ten noorden van Erquy, aan de weg naar Cap Fréhel. Wij troffen een redelijke vloedlijn aan, waarin o.a. enkele schelpen *Haliotis tuberculata*, alsmede kleppen van *Tellina squalida*, *Tellina donacina*, *Donax variegatus* en *Timoclea ovata*.

8. Erquy

Erquy is in malacologenkringen algemeen bekend vanwege de vondsten die bij eb in de drooggevalen haven kunnen worden gedaan, zoals b.v. *Calliostoma granulatum*. Die vonden we hier niet, maar dat gemis is op de laatste dag van ons verblijf in Bretagne ruimschoots goed gemaakt (zie St. Cast - Grande Plage). De vissers van Erquy vangen o.m. *Pecten maximus* en tussen de vissersschepen vonden we dan ook vele losse kleppen, maar ook enkele doubletten van deze soort. Andere soorten die we hier als doublet aantreffen zijn *Chlamys varia*, *Aequipecten opercularis*, *Laevicardium crassum* en *Venus verrucosa*.

Heel mooi was te zien hoe stekelhorens *Ocenebra erinaceus* eikapsels aan het afzetten waren op de havenmuur. Met het zakken van het water kwam langs de havenmuur een oude kreeftenkorf bloot, waarin zich bij nader inzien een flinke zeekat *Sepia officinalis* bevond, die er uit werd gevist en na enkele aanmoedigingen van ons uiteindelijk het ruime sop koos.

Onder stenen in rotspoeltjes iets westelijk van de haven vonden we een drietal keverslakken, n.l. *Lepidochitona cinerea*, *Acanthochitona fascicularis* en *Acanthochitona crinita*.

Erick trof hier onder een steen in het littoraal een aantal levende exemplaren aan van *Alvania lactea*, een soort die volgens Fretter & Graham (1978) alleen voorkomt "...at extreme low water and sublittorally". De steen lag met de onderzijde in een poeltje en bleef dus eigenlijk voortdurend "sublittoraal". In ditzelfde gebied waren ook veel levende *Nassarius reticulatus* aanwezig. Van de verwante *Nassarius incrassatus* werd slechts één levend exemplaar aangetroffen in de haven tussen krab-afval.

Literatuur

- Fretter, V. & A. Graham, 1978. The prosobranch molluscs of Britain and Denmark. Part 4 - Marine Rissoacea. The Journal of Molluscan Studies. Supplement 6.
Linden, J. van der, 1982. De noordkust van Bretagne. Vita Marina, Veldwerk : 121-125.
Linden, J. van der, 1985. Schelpen verzamelen in de huiskamer. Vita Marina, Veldwerk : 137-142.

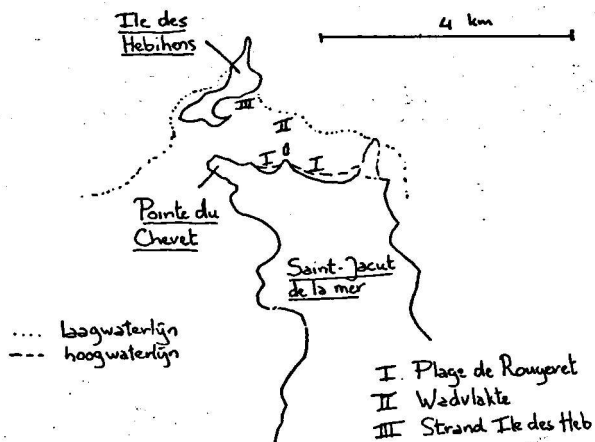
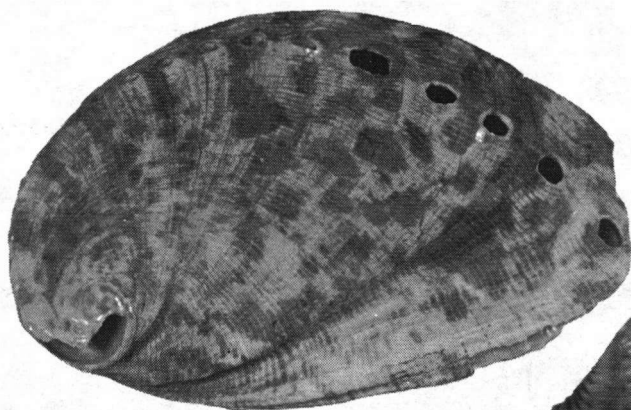
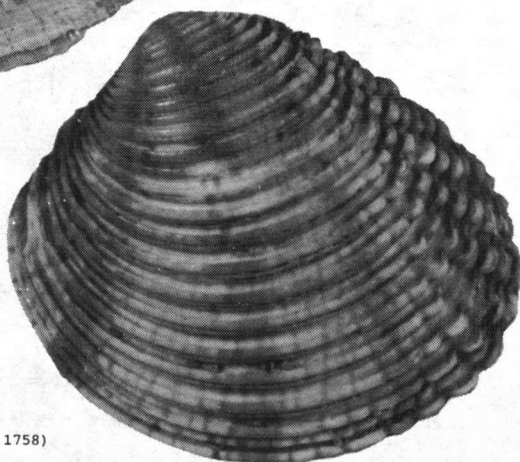

Fig 2: Vindplaatsen in omgeving St. Jacut

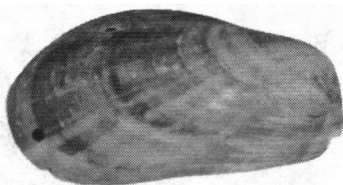
3. *Haliotis tuberculata* Lamarck, 1819

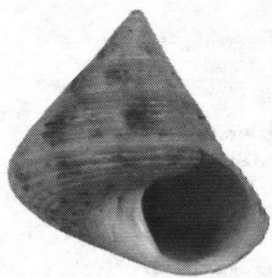
4. *Venus verrucosa* (Linnaeus, 1758)

5. *Modiolus barbatus* (Linnaeus, 1758)

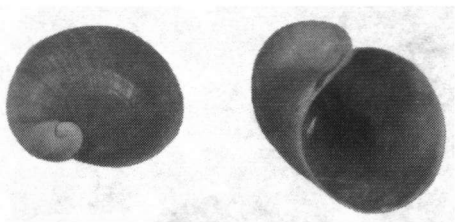
6. *Modiolus adriaticus* Lamarck, 1819

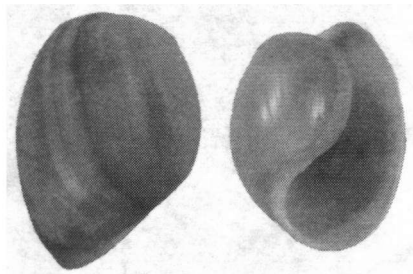
7. *Calliostoma granulatum* (Born, 1778)

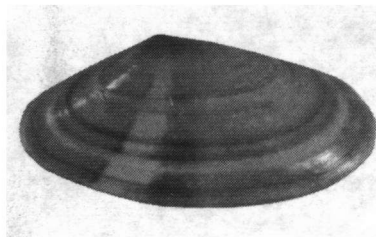
8. *Calliostoma xizyphinus* (Linnaeus, 1758)

9. *Velutina velutina* (Müller, 1776)

10. *Haminoea navicula* (Da Costa, 1778)

11. *Capsella variegatus* (Gmelin, 1791)

Overzicht van alle tijdens de excursie naar Bretagne gevonden soorten:

Polypsiacophora

Lepidochitona cinerea
Acanthochitona fascicularis
Acanthochitona crinita

Gastropoda

Haliotis tuberculata
Diodora graeca
Emarginula rosea
Acmaea virginea
Patella vulgata
Patina pellucida
Calliostoma granulatum
Calliostoma zizyphinum
Gibbula cineraria
Gibbula magus
Gibbula pennanti
Gibbula tumida
Gibbula umbilicalis
Jujubinus exasperatus
Jujubinus striatus
Jujubinus montagui
Monodonta lineata
Skenea sp.
Tricolia pullus
Lacuna crassior
Lacuna parva
Lacuna pallidula
Lacuna vineta
Littorina littorea
Littorina nigrolineata
Littorina obtusata
Littorina saxatilis s.l.
Littorina neritoides
Hydrobia ulvae
Tornus subcarinatus
Skeneopsis planorbis
Caecum glabrum
Barleeia unifasciata
Cingulopsis fulgida
cf. Rissoella diaphana
Alvania lactea
Alvania cancellata
Alvania carinata
Cingula cingillus
Cingula semistriata
Manzonina crassa
Onoba semicostata
Onoba proxima
Rissoa guerini
Rissoa inconspicua
Rissoa membranacea
Rissoa parva
Rissoa violacea
Bittium reticulatum
Calyptrea chinensis

Crepidula fornicata
Lunatia catena
Lunatia pulchella
Velutina velutina
Lamellaria latens
Trivia arctica
Trivia monacha
Ocenebra erinaceus
Ocenebra aciculata
Nucella lapillus
Buccinum undatum
Chauvetia brunnea
Nassarius incrassatus
Nassarius pygmaeus
Nassarius reticulatus
Raphitoma purpurea
Raphitoma linearis
Cytharella coarctata
Cytharella smithi
Mangelia nebula
Mangelia attenuata
Oenopota rufa
Cerithiopsis tubercularis
Cerithiopsis cf. pulchella
cf. Vitreolina philippi
Acteon tornatilis
Retusa obtusa
Retusa truncatula
Haminoea navicula
Philine aperta
Philine sp.
cf. Akeria bullata
Evalea cf. obliqua
Noemiamea dolioliformis
Brachystomia eulimoides
Odostomia cf. acuta
Ividella excavata
Chrysallida decussata
Chrysallida terebellum
Chrysallida spiralis
Tragula fenestrata
Turbonilla lactea
Turbonilla rufa
Leucophytia bidentata
Ovatella myosotis

Bivalvia:

Nucula nitidosa
Striarca lactea
Glycymeris glycymeris
Modiolus adriaticus
Modiolus barbatus
Musculus subpictus
Musculus discors
Mytilus edulis
Rhomboidella prideauxi

Soortenlijst Bretagne (vervolg)

Chlamys opercularis
Chlamys varia
Hinnites distortus
Pecten maximus
Anomia ephippium
Lima cf. hians
Limatula subauriculata
Ostrea edulis
Crassostrea gigas
Loripes lucinalis
Lucinoma borealis
Thyasira flexuosa
Lasaea adansonii
Semiercynia nitida
Kellia suborbicularis
Epilepton clarkiae
Lepton squamosum
Devonia perrieri
Mysella bidentata
Goodallia triangularis
Acanthocardia echinata
Acanthocardia tuberculata
Cerastoderma edule
Laevicardium crassum
Parvicardium exiguum
Parvicardium scabrum
Lutraria angustior
Lutraria lutraria
Lutraria oblonga
Mactra glauca
Mactra stultorum
Spisula solida
Spisula subtruncata
Solen marginatus
Ensis arcuatus
Ensis ensis

Pharus legumen
Arcopagia crassa
Macoma balthica
Tellina donacina
Tellina fabula
Tellina incarnata
Tellina tenuis
Donax variegatus
Donax vittatus
Gari depressa
Scrobicularia plana
Abra alba
Abra prismatica
Abra tenuis
Clausinella fasciata
Dosinia exoleta
Paphia aurea
Paphia rhomboides
Tapes decussatus
Timoclea ovata
Venerupis senegalensis
Venus verrucosa
Mya truncata
Sphenia binghami
Corbula gibba
Barnea candida
Pholas dactylus
Pandora inaequalis
cf. Lyonsia sp.
Thracia phaseolina

Scaphopoda
Dentalium vulgare

Cephalopoda
Sepia officinalis